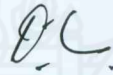

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน
 จังหวัดกาญจนบุรี
ชื่อและนามสกุล นายณัฏฐ์ ทยัม
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. อาจารย์ ดร.พลสราน ทรายรัมย์
 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ คุ้มทรัพย์

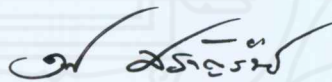
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2560

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยชะคง)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พลสราน ทรายรัมย์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ คุ้มทรัพย์)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต พรหมจู้)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัย นายณพัฒน์ ทนยิ้ม รหัสนักศึกษา 2589000831

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) อาจารย์ ดร.พลสรานู สราญรัมย์ (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมศักดิ์ คุ้มศิริ

ปีการศึกษา 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก 2) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสมาชิก 3) ความพึงพอใจและความต้องการของสมาชิก 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ 5) แนวทาง การพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) สมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 202 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 135 คน สุ่มแบบง่าย 2) คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 45 คน สุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง 30 คน จากนั้นเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 55.42 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.0) เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 40.7 เป็นสมาชิกอยู่ระหว่าง 11 – 15 ปี เหตุผลในการเป็นสมาชิกคือต้องการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว แลกเปลี่ยนความรู้ และการเยี่ยม ตามลำดับ สมาชิกทำการเกษตรเป็นหลัก มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 27.92 ปี มีจำนวนแรงงานในครอบครัวและจ้างแรงงาน จำนวน 1-2 คน มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 24.67 ไร่ มีพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 15.54 ไร่ สมาชิกร้อยละ 93.3 มีการกู้ยืมเงินจาก ธกส. กองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์ และศูนย์ข้าวชุมชน ตามลำดับ สมาชิกมีรายได้เฉลี่ย 218,885.16 บาท/ปี (2) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพบว่าสมาชิกปลูกข้าวพันธุ์สุพรรณบุรี 1 พันธุ์ปทุมธานี 1 และพันธุ์ กข31 ตามลำดับ ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากหน่วยงานเอกชน ศูนย์ข้าวชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ จำหน่ายพันธุ์ข้าวที่โรงสีและศูนย์ข้าวชุมชน สมาชิกร้อยละ 74.8 ไม่ได้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่ศูนย์ข้าวชุมชน และร้อยละ 59.26 ไม่เข้าร่วมการประชุม/อบรมถ่ายทอดความรู้ (3) ความพึงพอใจและความต้องการของสมาชิก พบว่าในภาพรวมสมาชิกมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมกลุ่ม และด้านองค์ประกอบของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง มีความต้องการกิจกรรมอยู่ในระดับมาก (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่ามีปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (5) แนวทางการพัฒนา พบว่ามีแนวทาง 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาเยาวชนรุ่นใหม่ให้เรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีการปลูกข้าว 2) การจัดหาเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ให้มีความพร้อมต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 3) การยกระดับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์สู่มาตรฐานสากล 4) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทางการเงินสร้างโอกาสทางการเงินโดยการเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนภายในและภายนอก 5) การสร้างโอกาสทางการตลาดให้พร้อมต่อการแข่งขัน 6) การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างศูนย์ข้าวชุมชนทั้งภายในภายนอกจังหวัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน 7) การให้ถ่ายทอดความรู้และส่งเสริมให้สมาชิกจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์โดยมีการควบคุมคุณภาพตามหลักวิชาการ

คำสำคัญ แนวทางการพัฒนา คณะกรรมการศูนย์ข้าวชุมชน การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน

Thesis title: Guideline for Extension and Development of Community Rice Center
Development in Kanchanaburi Province

Researcher: Mr. Nupat Tonyim; **ID:** 2589000831;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Ponsaran Saranrom, (2) Dr. Chalernsak Toomhiran, Assistant Professor; **Academic year:** 2016

Abstract

The purposes of this research were to study 1) socio-economic condition of members 2) rice seed production condition of members 3) satisfaction and needs of members 4) problem and suggestion 5) guidance and method for development of Community Rice Center in Kanchanaburi Province.

Research population comprised as follows. 1) A number of 202 members of Community Rice Center in Kanchanaburi Province and 135 persons were selected as the sample group by simple random sampling. 2) A number of 45 committee members of Community Rice Center and 30 persons were selected as the sample group by purposive sampling. Data was collected by interview form and focus group. Statistics used included frequency, mean and standard deviation whereas qualitative data was conducted by content analysis.

Research results: (1) The average age of members was 55.42 years. graduated primary school. Mostly (83.0%) were clients of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. 40.7% had joined membership between 11-15 years. The reasons to be the Bank's clients were to buy rice seeds, to join knowledge sharing and to get loans respectively. 93.3% applied loans from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Village Fund/savings group and Community Rice Center respectively. Average income was 218,885.16 baht/year. (2) In rice seed production condition; Suphanburi 1, Pathumthani 1 and RD 31 rice varieties were cultivated respectively. They bought rice seeds from the private sector and Community Rice Center, the public organization respectively. Rice seeds were sold to rice mill and Community Rice Center. 74.8% did not produce rice seeds for Community Rice Center. 59.26% did not attend meeting/training on knowledge transfer. (3) In the aspect of overall satisfaction and needs of members, it was found they were satisfied with group activity and group's components at average level. Their needs in activity to be organized were rated at high level. (4) Problem and suggestion; their overall problem was at average level. (5) In the aspect of guidance for development, 7 issues were discovered namely 1) development of young generation to learn about rice cultivation culture and tradition 2) providing agricultural machinery to be ready for rice seeds production 3) uplifting rice seeds production to international standards 4) development of financial administration and management and building financial opportunity by connecting with within/outside capital source 5) building marketing opportunity to be ready for competition 6) connecting networks between Community Rice Center both within and out of the province, public and private sector 7) transferring knowledge and encouraging them to set a plot for rice seed production under control by academic principle.

Keywords: Guidance for Development, Community Rice Center Committee, Operation of Community Rice Center

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากคณาจารย์ประจำ สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาที่มีคุณค่ายิ่ง

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.พลสรานู สราญรัมย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมศักดิ์ คุ้มศิริ ณ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นตลอดการแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ โดยสละเวลาอันมีค่าเพื่อทุ่มเท สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้วิจัยรู้จักคิดและวิเคราะห์ สิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุด้วยผล และรองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยชะคง ซึ่งให้เกียรติมาเป็นประธาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้แนวคิดคำแนะนำ มาปรับปรุงและพัฒนาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณเกษตรอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอพนมทวน และท่ามะกา นักวิชาการนักเสริมการเกษตรประจำตำบลทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ขอขอบคุณประธาน กรรมการ และสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมืออันเป็น ประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ หายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ได้ให้ กำลังใจและให้การสนับสนุนการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างสม่ำเสมอ และ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ปรารถนาดี ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจ ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ณพัฒน์ ทนยิ้ม

กันยายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ.....	31
การดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน.....	34
บริบทของจังหวัดกาญจนบุรีและการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี.....	44
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	49
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
ตอนที่ 1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิต เมล็ดพันธุ์ ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	62
ตอนที่ 2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	73
ตอนที่ 3 ความพึงพอใจ และความต้องการของสมาชิกต่อการดำเนินงาน ของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	75
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ด พันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	78
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	86
สรุปผลการวิจัย	86
อภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะ.....	97
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก.....	106
ก แบบสอบถามสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน.....	107
ข แบบสนทนากลุ่ม (Focus group).....	114
ประวัติผู้วิจัย.....	116

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างของคณะกรรมการศูนย์ฯ ที่ใช้ในการศึกษา.....	56
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล.....	62
ตารางที่ 4.2 สภาพทางสังคมของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	64
ตารางที่ 4.3 สภาพการเป็นสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	65
ตารางที่ 4.4 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว.....	66
ตารางที่ 4.5 การประกอบอาชีพหลัก ประสิทธิภาพการทำงาน และจำนวนแรงงาน ในภาคการเกษตร.....	67
ตารางที่ 4.6 การถือครองพื้นที่ทางการเกษตร สภาพการกักขัง และรายได้.....	69
ตารางที่ 4.7 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว.....	73
ตารางที่ 4.8 ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ด้านกิจกรรมกลุ่ม.....	75
ตารางที่ 4.9 ความพึงพอใจกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ด้านองค์ประกอบกลุ่ม.....	76
ตารางที่ 4.10 กิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในศูนย์ข้าวชุมชน.....	77
ตารางที่ 4.11 ปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	78
ตารางที่ 4.12 แนวทางการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี.....	82

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2.1 กระบวนการรับรู้.....	9
ภาพที่ 2.2 กระบวนการรับรู้.....	10
ภาพที่ 2.3 แสดงลำดับตามความต้องการของ Abraham H. Maslow.....	34
ภาพที่ 2.4 ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวทั่วประเทศใน 1 ปี.....	42
ภาพที่ 2.5 ที่ตั้งและขอบเขตของจังหวัดกาญจนบุรี.....	45
ภาพที่ 4.1 ภาพที่ 4.1 บทสรุปตอนที่ 1 –4 เพื่อใช้ในการทำเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group).....	81

